

Gdzie leży Lubaczów? W sercach naszych...

Lubaczów - nazwa o charakterze osobowym, utworzona prawdopodobnie od imienia Lubacz. Pierwsze ślady działalności człowieka związane z neolityczną kulturą ceramiki sznurowej i okresem wpływów rzymskich. Stałe osadnictwo w widłach Wiszni i Sołotwy co najmniej od IX w. We wczesnym średniowieczu gród obronny położony na pograniczu polsko-ruskim, w pobliżu grodów czerwieńskich.

Lubaczów to gród usytuowany na sztucznym wzniesieniu, usypanym na podmokłych łąkach na lewym (dawniej na prawym) brzegu Wiszni. Pierwotna miejscowość przedlokacyjna, niezależnie od osady wokół zamku, położona prawdopodobnie między grodziskiem a obecnym miastem lub nieco dalej na północ, na przedmieściu Polski. Miasto lokacyjne położone na północ od grodu, na wysoczyźnie zamkniętej w widłach Wiszni i Sołotwy, które tworzą po połączeniu Lubaczówkę. Przez miejscowość przechodziły liczne szlaki komunikacyjno-handlowe: we wczesnym średniowieczu odnoga traktu czarnomorskiego, wiodąca do Przemyśla; w późniejszym okresie tzw. gościńce - staromazowiecki, starokrakowski, starowrocławski, biegnące ze Lwowa w głąb kraju oraz trasa przepędu wołów, transportu soli (droga prasołów), trakt łączący ziemie ruskie z portami rzeczynymi na Sanie, a także szlak wiodący z Przemyśla do Rawy Ruskiej i Bełża, wzdłuż którego zbudowano kolej jarosławsko-sokalską (1884). Miasto rozplanowane regularnie, wokół centrum rozmieszczone części: Folwarki, Mały Łązek, Mazury, Niwki, Ostrowiec, Piaski, Zaprzekop, Żelichówka. Ośrodkiem czworoboczny rynek z czterema ulicami wybiegającymi z naroży; zabudowa zwarta, murowana; w pierzei zachodniej dawny ratusz (murowany, XIX/XX w.); na południe od rynku, na całej długości zew. boku starego miasta, usytuowane budowle sakralne z zabudowaniami mieszkalnymi i niegdyś gospodarczymi duchowieństwa, po stronie wschodniej: konkatedra pw. św. Stanisława i bł. Jakuba Strzemię oraz Sanktuarium M. B. Łaskawej (murowany, 1899, rozbudowany 1980-91), po stronie zachodniej dawna cerkiew gr.-kat., ob. kościół par., rzym.-kat., p. w. św. Mikołaja (murowany, 1883).

Poza centrum częściowo zachowana zabudowa małomiasteczkowa, luźna, złożona z drewnianych domów ustawionych szczytem do ulicy. Prawdopodobnie już od XIV-XV w. miasto otoczone wałami ziemnymi, których ślady zachowane w układzie ulic; w umocnieniach występowały trzy bramy: 1. pd., od strony Lwowa; 2. pn., od strony Lublina; 3. wsch., od strony Bełża. Przy głównych drogach dojazdowych stopniowo rozwijały się przedmieścia: w 1703 wzmiankowane przedmieście Młodowskie i Lubelskie. Po 1783 obok Ostrowca oraz między Lubaczowem a Opaką, założono kolonie niemieckie: Ostrowitz i Felsendorf (obecnie Dąbków). Niegdyś istniały prawdopodobnie dwa klasztory łacińskie: jeden na przedmieściu Młodowskim; drugi na przedmieściu Lubelskim, zniszczone w XVI-XVII w.; cerkwie: jedna pw. św. Krzyża, w centrum; druga nieznana bliżej, na przedmieściu Piaski; synagoga na północ od rynku (murowana, 1899), szpital z kościołem św. Ducha, ufundowany ok. 1482 przez Mikołaja Mnicha z Wiszniowa, starostę lubaczowskiego i Jana Makosieja z Luberadza; gród i zamek obronny, później dwór starościński; siedziba właścicieli dóbr lubaczowskich (murowany, początek XVIII w.), z parkiem krajobrazowym.

